

iznimno vrijednu građu. Vjerujemo da će zbog svoje preglednosti i jasnoće biti vrlo korisno štivo studentima teologije ali i svima koji u duhu vjere žele vrednovati i promišljati kako biblijske tako i antropološko-društvene probleme našega stoljeća. Bibliografija djela (na 77 stranica!) pokazuje da autor veoma dobro poznaje tematiku o kojoj piše, što mu daje nužnu pretpostavku za tako velebnu sintezu.

No, da bi u potpunosti bio opravdan naslov djela, nedostaje mu ipak bar jedno poglavlje posvećeno pravoslavnoj teologiji. Neka imena ruskih teologa, kao što su Bulgakov, Berdiaev, Soloviev, vjerojatno bi trebala biti sastavni dio ove teološke panorame.

Mato ANIĆ

Stjepan SCHMIDT, *Agostino Bea. Il Cardinale dell'unità*, Città Nuova, Roma 1998., 950 str.

Hrvatski isusovac o. Stjepan Schmidt svojim je djelom o kojem je riječ ovjekovječio život i rad kardinala Bee, velikog katoličkog bibličara i promicatelja jedinstva kršćana 20. stoljeća. Pisac je upoznao velikog kardinala već 1940. godine, a poslije će mu od g. 1959. do njegove smrti 1968. biti i osobnim tajnikom. I pisac se ovih redaka, koji je tijekom tri godine studirao zajedno s o. Schmidtom na Papinskom biblijskom institutu, rado prisjeća svog profesora o. Bee koji je znao skladno povezati svoju veliku učenost sa skromnošću redovnika, svoju ljubav prema istini s ljubavlju prema svakom čovjeku, svoju biblijsku pravednost s razboritošću, dobrotom, ljubaznošću. Treba spomenuti da je o. Schmidt već neposredno nakon kardinalove smrti priredio njegov duhovni dnevnik (*Diario di un Cardinale*,

1970.), a koji je godine 1974. objelodanjen i na hrvatskom jeziku.

Djelo je golemih razmjera. Podijeljeno je u četiri poglavlja. Prva dva služe kao dalja i bliža priprava za kardinalovo životno djelo. Najopširniji je treći dio koji nosi naslov *Na koncilu* a govori o kardinalovu radu za jedinstvo kršćana. Sljedeće poglavlje analizira posljedice onoga što je učinjeno na Drugom vatikanskom koncilu. Epilog nam pak nastoji otkriti sjaj i slavu karizmatskog, mističnog i svetačkog lika kardinala Bee. Čitavo se djelo inače ističe bogatom dokumentiranošću. O tome svjedoči golema bibliografija Beinih djela, njegovi koncilski prinosi, bezbrojni intervjui u novinama, radiju i televiziji te bogata ostavština, posebice ona duhovnoga sadržaja. Pisac je pretražio također i razne dostupne arhive. Uočljivo je da autor unatoč nevjerojatnoj akribiji svakom događaju pristupa s ljubavlju, nježnošću, toplinom, što je osobita značajka tog djela. O. Schmidt nastoji da kardinal bude u prvom planu te mu tako i nakon njegove smrti ostaje tajnikom.

U prvom dijelu koji nosi naslov *Daljnja priprava* (str. 23–130) čitatelj će moći izbliza promatrati kako se izvanredno nadareni i vrijedan dječak i mladić Augustin pomalo prepušta vodstvu Providnosti. Rodio se 28. svibnja 1881. kao jedino dijete bračnog para Marije i Karla. Obitelj je bila veoma skromna pa su mu potonja školovanja omogućavali njegovi sugrađani i razne zaklade. Budući da je otac bio mali posjednik i drvodjelac, sebe je poslije običavao nazivati »drvodjelčev sin«. Nakon mature odlučio stupiti u Družbu Isusovu i g. 1902. odlazi u novicijatu u Blyenbeek (Nizozemska) jer je kancelar Bismarck prognao isusovce iz Njemačke. Nakon duge isusovačke formacije, biva 25. kolovoza 1912. godine zaređen za svećenika. Godine 1917. isusovci se vraćaju u Njemačku. O. Bea postaje i provin-

cijalom novoosnovane južnonjemačke provincije Reda. Vrhovni ga poglavar g. 1924. pozove u Rim te mu povjerava službu formacije budućih profesora teologije i filozofije. A ubrzo nakon toga i predavanja na Papinskom biblijskom institutu: uvod i egzegezu Staroga zavjeta, nadahnuće i metodologiju biblijskih studija, a na Gregoriani teologiju Novoga zavjeta.

Sljedećih će godina, osim svoga znanstvenog rada, o. Bea obnašati vrlo odgovorne dužnosti u Družbi i Crkvi. Godine 1929. biva imenovan članom Papinskog povjerenstva koje je imalo zadaću provesti preustrojstvo viših crkvenih studija. Plod rada toga povjerenstva je poznata konstitucija Pija XI.: *Deus scientiarum Dominus*. Od 1930.–1949. vrši službu rektora Papinskog biblijskog instituta koji se u to vrijeme širi i obogaćuje pod mnogim vidicima. Tako se, primjerice, osniva i studijska kuća u Jeruzalemu. Na njegov poticaj već godine 1930. započinju *Tjedni profesora Svetoga pisma*. Zanimljivo je da je godine 1948. osnovao i *Associazione Biblica Italiana* – Talijansko biblijsko društvo. Godine 1931. imenovan je savjetnikom Papinskoga biblijskog povjerenstva. Duboko je proživljavao sablazan raskola u Crkvi. Iskorištava svaku prigodu za dijalog. Tako su na kongres egzegeta Staroga zavjeta u Göttingenu godine 1935. prvi put bili pozvani i profesori Papinskog biblijskog instituta. Tom je prigodom o. Bea pročitao svoje predavanje o arheološkim istraživanjima u Teleilat Ghaussul koje je i sam vodio u dolini Jordana. Nakon predavanja razvila se rasprava o prekogrobnom životu u Starom zavjetu. Na tom je kongres pokazano da se može ostvariti zbližavanje među kršćanima bratskim dijalogom u isitni i ljubavi. Za pontifikata pape Pija XII. – kojemu je od godine 1945. bio i osobni ispovjednik – o. Bea obnašao je veoma važne i osjetljive dužnosti. Zam-

jetljiv je njegov golemi utjecaj – pogotovo u dijelovima koji govore o nadahnuću Svetoga pisma i o književnim vrstama – u izradbi enciklike *Divino afflante Spiritu* (1943.), a koju se smatra velikom poveljom biblijskih studija za katoličku egzegezu. Njegov udio osjeća se u pismu o. Vostéa, tajnika Papinske biblijske komisije, pariškom nadbiskupu i kardinalu E.C. Suhardu o autorstvu Petoknjžja i povijesnosti prvih 11 glava Knjige Postanka kao i u instrukciji (1950.) o potrebi da škole egzegeze budu poticaj religioznog života.

Drugi dio knjige o. Schmidta naslovljen je *Neposredna priprava (1949–1958)*. Oslobodivši se službe rektora Papinskog biblijskog instituta, nakanio se posvetiti omiljelom studiju biblijskih disciplina, arheologiji i pisanju. No, u njegovu životu ništa nije išlo prema njegovim planovima. Pio XII. imenuje ga 5. ožujka 1949. savjetnikom Svetogoficija, središta crkvene vlasti u kojem se u svoj diskretnosti raspravlja o veoma osjetljivim pitanjima. To se crkveno tijelo bavilo gorućim problemom ekumenizma: na koji način uspostaviti odnose između Katoličke crkve i drugih kršćanskih crkava ili zajednica. Ubrzo nakon što je o. Bea bio imenovan savjetnikom, bilo je odlučeno da katolici smiju sudjelovati pri Ekumenskom vijeću Crkava kao promatrači–delegati, a ne više samo kao »novinari«. Prije je Sveti oficij za nekatolike rabio izraze *heretici* ili *shizmatici*, a tada ih se započinje nazivati *odijeljenom braćom*. Bio je to značajan pomak u ekumenskom gibanju. Kao savjetnik Kongregacije za obrede sudjelovat će i u liturgijskoj obnovi, ali će ipak njegovo glavno područje djelatnosti ostati ekumenizam. U tom smislu svojim brojnim susretima i dopisivanjem uspostavlja veze sa svojim budućim suradnicima. Postavlja temelje za ostvarivanje jedinstva: bratski dijalog o svim pitanjima,

iznošenje istine u ljubavi, isticanje djelovanja Duha Svetoga te potrebe molitve svih vjernika za jedinstvo kršćana.

Treći dio: *Na Koncilu* (str. 307–722). U ovom najopširnijem dijelu dolazi na vidjelo poslanje koje je Providnost imala s o. Beom. Kao što je poznato, novoizabrani je Papa Ivan XXIII., 25. siječnja 1959. u Bazilici sv. Petra najavio Koncil kojemu bi cilj trebao biti unutarnja obnova Crkve. Bea, kojega je sv. Otac 16. studenoga 1959. imenovao kardinalom, dobro je znao da će taj sabor u mnogome pridonijeti zbližavanju Katoličke Crkve, ne samo s istočnim nego i sa zapadnim Crkvama, koje su za to pokazivale zanimanje. Bei pripada velika zasluga što se već 20. siječnja 1960. godine osniva *Commissio Pontificia de unitate christianorum promovenda* koja po želji Svetoga Oca postaje stalnim tijelom koje je puno slobodnije u djelovanju. Tako nastaje *Sekretarijat za jedinstvo*. Njegovim predsjednikom postaje kardinal Bea, a sekretarom veliki ekumenski radnik mons. J. Wilebrands. Mnogi su Beu smatrali nepodobnim za to mjesto držeći ga konzervativnim. No, ubrzo su se mogli uvjeriti da je on zapravo vrlo progresivan teolog i bibličar. Na srcu mu je isključivo bilo ostvariti ono što je Ivan XXIII. izrazio pojmom *aggiornamento*, a Pavao VI. riječima: *vjernost i obnova*. Novi kardinal osim svojih redovitih službi također intenzivno sudjeluje i u pripravnim komisijama Koncila. Sekretarijat za jedinstvo je posebice zaslužan što je organizirao dolazak delegata–promatrača nekatolika čiji se broj pri svršetku Koncila povećao na stotinu. Dekret o ekumenizmu *Unitatis reintegratio* (UR) bit će proglašen na završetku trećeg zasjedanja 21. studenoga 1964. godine.

Ivan XXIII. povjerio je kardinalu Bei da pripremi prikladni Nacrt za Koncil o odnosu Crkve i židovskog naroda. Dokument je izazvao pravu uzbunu u arap-

skim zemljama. Glasovi su se digli i među katolicima koji u skidanju »bogoubojstva« sa Židova vide urotu međunarodnog cionizma koji je za svoje ciljeve ujarmio i neke biskupe... Počelo se organizirati i ulične prosvjede. Katolike se poziva na raskid s Vatikanom... Osim toga, odobrenje bi dokumenta imalo teške posljedice za kršćanske manjine u arapskim zemljama... Za Beu su to bili teški trenutci u životu. Papa je međutim ustrajavao u tome da se o Nacrtu raspravlja na koncilu. Sekretarijat i kardinal morali su uvjeravati pojedine crkvene i političke ličnosti u to da je riječ o strogo vjerskom, a ne političkom pitanju. Bea je u to unio svu svoju dušu i koncilske oce govorom i dopisima uvjeravao da se čitava stvar temelji na Evandelju i Pavlovim poslanicama. Nakon žestokih rasprava odnos Crkve sa židovskim narodom ušao je u okvir odnosa Crkve s nekršćanskim religijama te bio uklopljen u dekret *Nostra aetate* (NA) koji je bio promulgiran na javnoj sjednici 28. listopada 1965. godine. Osjetila se potreba da se osnuje Sekretarijat za nekršćane i Sekretarijat za one koji ne vjeruju. To je i učinjeno. Židovstvo ostaje u okviru Sekretarijata za jedinstvo kršćana. Kardinal i Sekretarijat za jedinstvo imali su također i velikog udjela u raspravi o vjerskoj slobodi što je ušlo u dokument *Dignitatis humanae* (DH) te značajno pridonijeli izradbi *Dei Verbum* (DV).

Pisac s radošću bilježi i prve vidljive uspjehe na ekumenskom polju. Kardinal Bea pripremio je susret Pavla VI. s carigradskim patrijarhom Atenagorom i nekim drugim patrijarsima i episkopima 5. siječnja 1965. godine. On je također čelnik delegacije koja je vratila relikvije sv. Andrije pravoslavnoj metropoliji u Patrasu te predvodnik još nekih visokih papinskih delegacija. Za njega se, bez sumnje, s povišenog i psihološkog stanovišta najvažniji događaj zbilo 7. prosinca 1965. godine.

Bilo je to naime istodobno ukidanje uzajamne ekskomunikacije Rima i Carigrada iz 1054. godine.

Četvrti dio nosi naslov: *Značajke posljednjeg trogodišta života kardinala Bee* (str. 723–781). Bea će posljednje godine, iako već prilično slabijeg zdravlja, biti »kardinal molitve« ali i »intenzivnog unutrašnjeg i vanjskog rada«. Uvijek je želio da ga smrt pohodi u radu. Mogao je tada pratiti već veoma vidljive pokoncilске ekumenske pomake kojima je prethodnih godina djelatno pridonosio krčevići im put: uspostavljanje prisnih odnosa s Anglikanskom zajednicom, s Ekumenskim vijećem Crkava, s nekim kršćanskim zajednicama Reforme, suradnja s Biblijskim univerzalnim društvom za prevođenje i širenje Biblije, ostvarenje i jačanje odnosa sa istočnim Crkvama, s ruskom i bugarskom, ponovni posjet Pavla VI. Carigradu (1967.), koji je sam kardinal popratio nadahnutim komentarom. Kao što je bilo maloprije spomenuto, kardinal Bea bio je član brojnih tijela središnje crkvene uprave. No najveće priznanje koje je s ljubavlju prihvatio bilo je njegovo imenovanje za predsjednika Komisije za *Neo-Vulgatu*, reviziju Jeronimova prijevoda *Vulgate*. Uza sve svoje dužnosti pronalazio je vremena i za spisateljski rad. Objelodanjena su mu tako djela koja osvjetljaju njegove zahvate i prinose Koncilu i koja su prevedena na mnoge svjetske jezike: *Crkva i čovječanstvo*, *Riječ Božja i čovječanstvo*, *Služiti*, *Ideja vodilja Koncila i njezini biblijski temelji*. U to je vrijeme primio i mnoga odličja. Spomenimo samo »Veliki križ legije časti« koji mu je osobno (1967.) uručio Francuski predsjednik Charles de Gaulle za svoga posjeta Rimu, zatim nagradu »Obitelj čovjeka« koju mu je dodijelilo istoimeno društvo iz New Yorka te doktorat »honoris causa« koji mu je 1968., nekoliko dana prije smrti dodijelilo sveučilište u Oxfordu.

Sredinom listopada 1968., nakon što je već sve pripremio za plenarnu sjednicu Sekretarijata za jedinstvo zakazanu za 13. studenoga, zahvatila ga je jaka azijska gripa. Blago je u Gospodinu preminuo, »usred rada«, kako je uvijek želio, 16. studenoga 1968. godine. Pogrebne je svečanosti 19. studenoga u Bazilici sv. Petra, uz nazočnost brojnih predstavnika drugih Crkava i zajednica, vodio sam Pavao VI. Pokopan je, kao i njegov otac, 21. studenoga, na blagdan Prikazanja Majke Božje u hramu, u grobnici crkve svojega rodnoga mjesta.

U *Epilogu* ovoga djela autor knjige o kojoj je riječ daje kardinalov duhovni profil ističući sjaj moralnih i teoloških kreposti. Govori također i o njegovoj dobroti i nježnosti, jednostavnosti i poniznosti, blagosti i strpljivosti, nerazorivoj vjeri i sigurnoj nadi te neobičnoj pastoralnoj ljubavi. O. Schmidt ističe da je tajna kardinalova »uspjeha« u njegovoj vjernosti Katoličkoj crkvi. Želio je biti samo sredstvo u Božjim rukama, vjerno služiti Crkvi i Kristovu namjesniku.

Ovo djelo uistinu otvara nove poglede na dragog profesora o. Beu njegovim studentima. Čitatelji će izblizega moći promatrati tijekom Drugog vatikanskog sabora, posebno glede njegova ekumenskog gibanja u kojemu je kardinal Bea svim silama srca i uma sudjelovao. Na kraju ne ostaje drugo nego da od srca zahvalimo o. Schmidtu na ovako velebnom i korisnom djelu.

Celestin TOMIĆ

Ružica MARTINOVIĆ-VLAHOVIĆ
– *Prirodno planirane obitelji. Simptotermalna metoda*, FTI – Centar za bioetiku, Zagreb 1998., 39 str.

Uzrok većeg dijela patnji suvremenog čovjeka je zaslijepljenost duhom današnjeg vremena. Taj oholi uobraženi duh